

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti

Tulevaisuusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta Kestävän kehityksen Suomi – pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti ja osallistavasti (VNS 1/2017 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava tulevaisuusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Marja Innanen, valtioneuvoston kanslia
- kehittämisjohtaja Harri Martikainen, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Anna Bruun, työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- Maahanmuuttovirasto
- Poliisihallitus
- Suomen Kuntaliitto
- Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Palkansaajajärjestö Pardia ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Gloaali kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030 hyväksyttiin YK:n huippukokouksessa syyskuussa 2015. Sen toimeenpano käynnistyi vuoden 2016 alussa. Toimintaohjelman ta-

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2017 vp

voitteena on kääntää globaali kehitys uralle, jossa ihmisten hyvinvointi ja ihmisoikeudet sekä talouden vauraus ja yhteiskuntien vakaus turvataan ympäristön kannalta kestävällä tavalla. Tavoitteena on myös poistaa äärimmäinen köyhyys maailmasta. Nyt käsiteltävänä oleva selonteko on toimeenpanosuunnitelma, jossa kerrotaan hallituksen lähestymistapa globaalin ohjelman toimeenpanoon.

Selonteon lähtökohtana on keväällä 2016 päivitetty Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoutumus (Suomi, jonka haluamme 2050). Suomi on sitoutunut vuoteen 2030 mennessä edistämään toimintaohjelmaa kokonaisuudessaan. Selonteon mukaan olemassa oleva politiikka- ja lainsäädäntökehikko sekä Suomea sitovat kansainväliset ja kansalliset sopimukset ja strategiat muodostavat kansallisen toimeenpanon perustan.

Selonteossa esitetään kansallisen toimeenpanon painopisteet ja politiikkaperiaatteet hallinnon eri sektoreille. Agenda 2030:n kansallisen toimeenpanon painopisteitä ovat selonteossa hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi sekä yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi. Näissä teemoissa Suomella on selonteon mukaan eniten kehitettävää, mutta myös mahdollisuus tukea kestävästä kehitystä muissa maissa.

Selonteko sisältää myös seuranta- ja arviointijärjestelmän kuvauksen. Tarkoituksena on muun muassa, että kestävä kehityksen edistäminen on jatkossa osa hallituksen vuosikertomusta. Suunnitelma on tarkoitettu ylivaalikautiseksi erityisesti politiikkaperiaatteiden ja seuranta- ja arviointijärjestelmän osalta. Valiokunta pitää tärkeänä, että selonteossa esitetty seuranta- ja arviointijärjestelmä ei lisää hallinnollista taakkaa, vaan sen edellyttämät toimenpiteet voidaan toteuttaa osana viranomaisten normaalia toimintaa.

Hallintovaliokunta pitää selontekoa laaja-alaisena, mutta varsin yleispiirteisenä kokonaisuutena. Valiokunta tarkastelee selontekoa lähinnä toimialaansa kuuluvien sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuttajien kotouttamisen näkökulmasta.

Turvallinen yhteiskunta kestävä kehityksen edellytyksenä

Suomen turvallisuusympäristö on osana eurooppalaista turvallisuusympäristöä muuttunut nopeasti. Sisäinen ja ulkoinen turvallisuus limittyvät yhä vahvemmin toisiinsa. Uudessa tilanteessa sisäisen turvallisuuden merkitys korostuu.

Turvallinen yhteiskunta on myös kestävä kehityksen edellytys muuttuvassa toimintaympäristössä. Toisaalta yhteiskunnan kokonaisturvallisuus ja yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat riippuvaisia kestävä kehityksen toteutumisesta. Näin ollen sisäisen turvallisuuden haasteet kytkeytyvät kestävä kehityksen tavoitteisiin ja periaatteisiin.

Selonteossa viitataan useissa kohdin valtioneuvoston selontekoihin kehityspolitiikasta (VNS 1/2016 vp) sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta. Hallintovaliokunta toteaa, että hallitus on antanut kuluvalle vaalikaudella kolme turvallisuuspoliittista selontekoa: ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (VNS 6/2016 vp), sisäisen turvallisuuden selonteon (VNS 5/2016 vp) ja puolustusselonteon (VNS 3/2017 vp). Nämä kolme turvallisuusselontekoa muodostavat kokonaisturvallisuuden viitekehyksen. Yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ja kestävä kehityksen liittymäpinnat

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2017 vp

on esillä olevan selonteon mukaan tarkoitus määrittää vahvistettaessa kestävästä kehitystä tukevan politiikan johdonmukaisuutta.

Hallintovaliokunta on kuvannut Suomen sisäisen turvallisuuden tilaa ja haasteita kattavasti erityisesti sisäisen turvallisuuden selonteosta antamassaan mietinnössä (HaVM 5/2017 vp). Yhteiset arvot, hyvinvointi, demokratia, luotettava hallinto, oikeusvaltio ja toimivat instituutiot luovat pohjan yhteiskunnan vakaudelle ja sisäiselle turvallisuudelle.

Sisäinen turvallisuus ei kuitenkaan ole vain turvallisuusviranomaisten toimintaa. Siihen vaikuttavat muun muassa syrjäytyminen, tuloerot, työllisyystilanne, alkoholi- ja päihdepolitiikka, taloustilanne ja yhdenvertaisuus. Perheillä, lähiyhteisöillä, sosiaali- ja terveystoimella sekä kouluilla on tärkeä vastuu turvallisuutta tuovasta hyvinvoinnista. Syrjäytymiseen liittyy usein yksinäisyys. Ihmiselle on myös tärkeää kokemus osallisuudesta yhteiskunnassa. Valiokunta pitää myönteisenä, että edellä mainitut asiat ja niiden vaikutus sisäiseen turvallisuuteen on nostettu esiin myös nyt käsiteltävänä olevassa selonteossa.

Turvallisuusympäristön laajempaan muutokseen liittyy myös huoli yhteiskuntamme arvojen ja toimintamallien rapautumisesta ja väheksymisestä, mikä osaltaan ruokkii syrjäytymistä, ääriajattelua, turvattomuutta, epävakausta, konflikteja, vihapuhetta ja aggressiivista käytöstä sosiaalisessa mediassa. Tämä kaikki voi heikentää ihmisten luottamusta toisiinsa ja suomalaiseen yhteiskuntaan.

Suomalaisessa yhteiskunnassa on tärkeää säilyttää ihmisten luottamus toisiaan ja viranomaisia kohtaan. Luottamuksella on yhteiskunnassa erityinen merkitys, sillä se vahvistaa sosiaalista yhteisyyttä, joka luo perustaa turvallisuudelle, turvallisuuden tunteelle ja toimivalle yhteiskunnalle. Osana kokonaisturvallisuutta tulee huolehtia myös riittävästä kansalaisten palveluista, sosiaaliturvasta ja osallisuudesta yhteiskunnassa.

Yhdenvertaisuuteen perustuva sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys on yhteiskuntamme vakauden ja hyvinvoinnin edellytys. Valiokunta yhtyy selonteon näkemykseen siitä, että eriarvoisuuden kasvu vaikuttaa kielteisesti Suomen sisäiseen turvallisuuteen.

Kansainvälisen liikkuvuuden lisääntyessä muun muassa maailmalla esiintyvien kriisien ja epävakaiden ja hauraiden yhteiskuntien vuoksi Suomen on pystyttävä turvaamaan hallittu maahanmuutto ja vastaamaan liikkuvuuden lisääntymisen kielteisiin lieveilmiöihin, kuten laittomaan maahantuloon, ihmiskuljetukseen, ihmiskauppaan ja muuhun heikossa asemassa olevien ihmisten hyväksikäyttöön.

Kehityspolitiikan ohella myös yleisellä ulko- ja turvallisuuspolitiikalla on keskeinen merkitys Agenda 2030:n globaalissa toimeenpanossa. Valiokunta toteaa, että ulko- ja turvallisuuspolitiikan keinoin vaikutetaan myös sisäiseen turvallisuuteen. Vastaavasti sisäisen turvallisuuden toimenpiteet tukevat myös ulkoista turvallisuutta. Valiokunta nostaa tässä yhteydessä esiin siviilikriisinhallinnan, joka on ulkoisessa ympäristössä tapahtuvaa sisäisen turvallisuuden työtä sekä samalla ulkopolitiikkaa, vaikuttamista konfliktimaan tilanteeseen ja ihmiselämän suojelemiseen. Suurin osa Suomen siviilikriisinhallintatehtäviin lähettämistä henkilöistä on oikeus- ja sisäasioiden henkilöstöä. Näistä asiantuntijoista merkittävä osa on naisia.

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2017 vp

Siviilikriisinhallintaoperaatioissa työskennellään juurisyihin vaikuttamiseksi laittoman maahan-tulon, ihmissalakuljetuksen, rajat ylittävän huume- ja asekaupan sekä terrorismin ja väkivaltaisen ekstremismin estämiseksi lähtö- ja kauttakulkumaissa. Kehitettäessä kohdemaiden hallintoa ja yhteiskuntaa turvallisuussektorilla, lainvalvonnassa, rajaturvallisuudessa ja oikeushallinnossa tuetaan samalla kaiken muun kehityksen edellytyksiä mukaan lukien kestävä rauha ja kestävä kehitys.

Suomen sisäisen turvallisuuden varmistaminen

Yhtenä keskeisenä toimenpiteenä yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi -painopisteen toteuttamiseksi on todettu Suomen sisäisen turvallisuuden varmistaminen. Valiokunta tähdentää, että sisäinen turvallisuus on suomalaisen demokratian ja hyvinvointiyhteiskunnan kivijalka. Yhteiskunnan toimivuuden ja yhteiskuntarauhan kannalta välttämättömistä sisäisen turvallisuuden tehtävistä ei voida kansainvälistyvässä ja muuttuvassa toimintaympäristössä tinkiä vaarantamatta oikeusvaltion ydintä.

Eduskunta on hyväksynyt sisäisen turvallisuuden selonteon (VNS 5/2016 vp) johdosta kannanoton, jossa edellytetään muun muassa, että hallintovaliokunnan mietintö (HaVM 5/2017 vp) otetaan sisäisen turvallisuuden linjausten ja toimenpiteiden perustaksi. Käsiteltävänä olevan Agenda 2030:n toimeenpanoa koskevan selonteon mukaan toteutetaan hallitusohjelman mukainen sisäisen turvallisuuden strategia ja toimenpideohjelma. Valiokunta on edellä mainitussa mietinnössään pitänyt eduskunnan ulkopuolella valmisteltavan sisäisen turvallisuuden strategian ja sen toimeenpanosuunnitelman laatimista sinänsä myönteisenä lähinnä niin sanotun arjen turvallisuuden näkökulmasta. Hallintovaliokunnan mietinnön pohjalta hyväksytyssä eduskunnan lausumassa edellytetään sisäisen turvallisuuden strategian ja toimenpideohjelman noudattavan kyseisen selontekomietinnön HaVM 5/2017 vp linjauksia ja olevan siten toissijainen suhteessa mainittuun mietintöön.

Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen

Maahanmuuttajien kotoutuminen on tärkeässä asemassa yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämässä. Tätä tavoitetta edistetään selonteon mukaan nopeuttamalla kotoutumista ja siirtymistä kotoutumista edistäviin palveluihin. Onnistunut kotoutuminen vaikuttaa myönteisesti myös sisäiseen turvallisuuteen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että laillisesti maassa oleskelevien maahanmuuttajien tehokkaasta kotoutumisesta ja työmarkkinoille pääsystä huolehditaan. Kotouttamistyötä kehitetään ja maahanmuuttajien kotoutumista edistetään selonteon mukaan monialaisena yhteistyönä maahanmuuttaja- ja kansalaisjärjestöjen, elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen, oppilaitosten sekä muiden toimijoiden kanssa. Myös työelämän ulkopuolella olevien maahanmuuttajien kotoutumista edistetään. Selonteossa mainitaan myös laadukkaan perusopetuksen merkitys maahanmuuttajanuorten jatko-opinto- ja työelämävalmiuksien vahvistamisessa. Myös maahanmuuttajaperheille annettavasta moniammatillisesta tuesta huolehditaan. Tavoitteena on saada kaikkien väestöryhmien jäsenet osallistumaan ja kokemaan olevansa tärkeä osa yhteiskuntaamme. Avointa keskustelua maahanmuuttopolitiikasta kannustetaan, mutta rasismia ei sallita. Valiokunta pitää näitä selonteon linjauksia kannatettavina.

Valiokunnan lausunto HaVL 10/2017 vp

Valiokunta on toistuvasti kiinnittänyt huomiota siihen, että kotoutumiskoulutukseen pääsemistä on joutunut odottamaan useimmilla paikkakunnilla kuukausia, ja todennut lisäresursoinnin tarpeen olevan ilmeinen. Kotoutumiskoulutus on keskeinen väline aikuisten maahanmuuttajien kotouttamisessa, minkä vuoksi on edelleen tärkeää seurata kotoutumiskoulutukseen osallistuvien ja odottavien määrää ja määrärahan riittävyyttä. Valiokunta painottaa myös oleskeluluvan saaneiden mahdollisimman nopean kuntiin siirtymisen merkitystä.

Vihapuheen ja rasismien estäminen ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistäminen

Selonteossa linjataan, että rasismia tai syrjintää ei sallita missään väestöryhmässä. Tarkoituksena on toteuttaa ohjelma vihapuheen ja rasismien estämiseksi sekä yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Saadun selvityksen mukaan myös poliisi on ollut huolissaan viimeaikaisesta kehityksestä tältä osin ja tehostanut toimintaansa ongelman ennalta estämiseksi. Poliisi on myös kohdentanut voimavaroja mainittuun toimintaan. Valiokunta pitää tärkeinä kaikkia toimia viharikosten torjumiseksi ja rasismien vähentämiseksi. Eri foorumeilla esiintyvä vihapuhe, siihen liittyvät konkreettiset rikolliset teot, viharikokset ja ääriliikkeiden toiminta ovat osa vakavaa yhteiskunnallista kehitystä, johon on syytä puuttua yhteiskunnan eri tasoilla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Hallintovaliokunta esittää,

että tulevaisuusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 28.4.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Timo V. Korhonen kesk
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Antti Häkkänen kok
jäsen Mika Kari sd
jäsen Elsi Katainen kesk
jäsen Sirpa Paatero sd
jäsen Olli-Poika Parviainen vihr
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Matti Semi vas
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
varajäsen Ilkka Kantola sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Henri Helo